

Ek: Yeni Çek Kanunu Bilgi Notu

Yeni Çek Kanunu; Bankalara, Hamiline çek hesabı sahiplerinin açık kimlikleri, adresleri, vergi kimlik numaraları, bu hesaplardan ödeme yapılan kişilere ait bu bilgiler ile bu kişilere yapılan ödemelerin tutarları ve üzerinde vergi kimlik numarası bulunmayan çeklere ilişkin bilgileri dönemler itibariyle, Gelir İdaresi Başkanlığına elektronik ortamda bildirme zorunluluğu getirmiştir.

Yeni çek kanunu göre çek sahipleri, tacir ve tacir olmayan çekleri, isim veya unvan yazarak düzenlemeleri gerekmektedir. Çek sahiplerinin bu kurala uymamaları halinde düzenledikleri her bir çek için bir yıla kadar hapis cezası ile muhatap olacaklardır.

Ayrıca Tacir olan çek sahibi bankadan tacir olmayan çek talep edip kullanması halinde 6 aydan 2 yıla kadar hapis cezası ile karşı karşıya kalacaktır.

Çeklerin karşılıksız çıkan kişilere her bir çekle ilgili olarak, 1.500 güne kadar adli para cezası getirilmiş olup adli para cezasının ödenmemesi halinde ise hapis cezası uygulanmaktadır. Karşılıksız çek verenler eğer çeki yasal faizi ile ödemesi halinde ya da çek alacaklısının şikâyetten vazgeçmesi halinde mahkûm olması için açılan davalar düşmektedir.

Çek düzenleme ve çek açma yasağı getirilen kişilerin ellerindeki çekleri bankalara iade etmeleri gerekmektedir. Ayrıca çek yasağı getirilen kişiler tebliğ aldıktan sonraki on gün içinde, önceden düzenleyip verdiği çekler varsa ise bunların düzenleme tarihlerini, miktarlarını ve varsa lehtarlarını da göstermek suretiyle, bankaya liste halinde vermek zorundadırlar. Eğer bu kişiler karara uymayıp ellerindeki çekleri düzenlemeleri halinde Bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile karşı karşıya kalacaklardır.

Çek sahiplerinin hesap açtırırken bankaya verdikleri adres tebligat adresidir. Çek sahipleri Adresini bankaya yanlış bildirmesi veya adres değişikliğini bankaya bildirmemesi bu adrese çıkarılan tebligatı geçersiz kılmamaktadır.

Çek yaprakların kaybedilmesi durumunda çek sahibi, bankaya yazılı olarak bilgi vermeli, savcılığa başvurarak mahkemeden çek iptal/tedbir kararı aldırmalıdır. Bankanın çeki ödememesi için mahkeme kararı veya savcılığın bankaya ödememe talimatı vermesi gerekmektedir.

Çekin banka aracılığı ile değil keşideci tarafından hamile elden ödenmesi durumunda, ödenen çekin mutlaka bankaya iade edilmesi gerekmektedir.

Gerçek kişi kendisi adına çek düzenlemesi için bir başkasını temsilci veya vekil tayin edemez. Eğer tayin ederse, bu çekten dolayı hukuki ve cezai sorumluluk çek hesabı sahibine aittir.

6728 Sayılı Yasa İle Çek Kanununda Yapılan Değişiklikler

Türkiye Büyük Millet Meclisinde kabul edilen ve Cumhurbaşkanı'nca onaylanarak yürürlüğe giren 6728 sayılı Yatırım Ortamının İyileştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile 5491 sayılı çek kanunu ile Türk Ticaret Kanun'un çeki ilişkin bazı hükümlerinde değişiklikler yapmıştır.

Bu değişikliklerin temel amacı çeki olan güvenilirliğin artması ve karşılıksız çek oranını asgari seviyelere düşürülmesidir. Kanun değişikliği ile karşılıksız çek keşide etmeyi yeniden suç olarak tanımlanmış, fakat suçun soruşturma ve kovuşturma kuralları açısından bazı farklılıklara gidildiği görülmektedir.

Önceki kanun dönemlerinde karşılıksız çek keşide etme eylemi savcılıklarca bir suç soruşturmasına konu edilip, iddianame düzenlenmek suretiyle mahkemelerin önüne gitmekteydi. Bu kanun ile yapılan düzenlemeler neticesinde artık karşılıksız çek keşide etme eyleminin öğrenilmesi üzerine alacaklının icra mahkemesine şikayetiyle suçla ilgili kovuşturma başlayacaktır. Burada alacaklı iddia tarafında olduğu için şahsi davaya benzeyen bir davadan bahsetmek mümkündür.

6728 Sayılı yasanın 61 maddesi ile 5491 sayılı yasanın 2 maddesinde değişiklikler yapılarak, bankaların çek hesabı açtırmak isteyen kişilerden adli sicil kaydı ve Türkiye Bankalar Birliği risk merkezi kayıtlarını alması zorunlu hale getirilmiştir. Böylece kişinin adli sicil kaydında karşılıksız çek keşide etme suçundan dolayı bir mahkumiyetinin bulunup bulunmadığını ve kişinin ekonomik durumunun çek hesabı açmaya müsait olup olmadığı değerlendirilecektir. Yine aynı madde ile hakkında çek hesabı açma ve çek düzenleme yasağı olan gerçek veya tüzel kişinin yönetim organında görev yaptığı veya ticaret siciline tescil edilen yetkilisi olduğu tüzel kişilere de çek defterinin verilmemesi öngörülmüştür. Bu durum sermaye şirketlerinin yönetim organında görev yapan kişilerden herhangi birinin çek hesabı açma ve çek düzenleme yasağının bulunması halinde, yöneticisi olduğu tüzel kişiye çek defteri verilmemesi sonucunu ortaya çıkaracaktır.

Bu maddenin uygulanması ve kontrolünü yapma görevi bankalara verilmiştir. Bankaya çek hesabı için başvuran gerçek veya tüzel kişiler hakkında veya sermaye şirketlerinde yönetim organında görev yapanlar ile ticaret siciline tescil edilen yetkililerin çek hesabı açma ve çek düzenleme yasağı olup olmadığını araştırma yükümlülüğü getirilmiştir.

Yine madde ile çek üzerinde T.C kimlik numarası veya Mersis numarasının yazılması zorunlu hale getirilmiş, böylece çekin kim tarafından düzenlendiğinin net olarak tespit edilmesi sağlanmıştır.

Kanunun 62 ve 63 maddeleri karşılıksız çek keşide etmeyi suç olarak tanımlayan maddelerdir. 62. Madde ile bu suça ilişkin şikâyetin icra mahkemesine yapılmasını öngörmektedir.

62. madde ile ilerleyen bölümde ayrıntılı olarak değineceğimiz Karekod okutma ve bilgi paylaşım sisteminden bahsedilmiş, bu sisteme kayıt edildikten sonra, çeki düzenleyen tüzel kişilerin temsilcilerinde meydana gelen değişikliğin, çek sahibinin sorumluluğunu ortadan kaldırmayacağını düzenlemektedir.

63. madde ile karşılıksız çek keşide etmek fiilinin yaptırımı adli para cezası olarak düzenlenmiştir. Bu para cezası çek bedeli ve hesaplanacak faiz ile takip ve yargılama giderlerinden az olmayacaktır. Yine bu maddeye göre yargılama sürerken mahkeme çek hesabı açma ve çek düzenleme yasağı kararı alabilecektir.

Bu madde uyarınca karşılıksız çek keşide etmek eylemine ilişkin İcra İflas Kanun'un 347, 349, 350, 351, 352 ve 353 üncü maddelerinde düzenlenen yargılama usulü uygulanacaktır. Bu açıdan 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu sistematüğinden farklı bir sistem karşımıza çıkacaktır. Örneğin; CMK da şikâyet süresi altı ay olarak düzenlenmiş iken, çek hakkında karşılıksız işlemi yapıldıktan sonra icra mahkemesine yapılacak şikâyetin üç ay ve herhalde 1 yıl içerisinde yapılması gerekmektedir. Yine CMK sistematüğüne göre, şikâyet tabi bir suç müştekisinin duruşmayı takip etmemesi davanın düşmesine neden olmamaktayken, karşılıksız çek keşide etme eyleminden dolayı yapılacak duruşmayı alacaklının yada vekilinin takip etmemesi halinde alacaklının şikâyet hakkını kaybedeceği ve davanın düzenlenmiştir.

CMK ya göre suçun işlendiği yer mahkemesi yetkili iken, yapılan değişiklikle karşılıksız çek keşide etme eyleminden dolayı çekin tahsil için verildiği bankanın bulunduğu yer, çek hesabının açıldığı yer yada şikayetçinin yerleşim yeri mahkemesi yetkilidir. Böylece karşılıksız çek suçunun şikâyetçisine yetki konusunda seçim hakkı tanınmaktadır.

Mahkemece verilecek mahkûmiyet kararına karşı ilgililer istinaf kanun yoluna başvurabilmektedir. Bazı yazarlar(1) İcra Mahkemesinin kararına karşı itiraz yoluna başvurulabileceği, bu kararlara karşı İcra İflas Kanunun 353 üncü maddesi gereğince istinaf yolunun kapalı olduğunu ileri sürmektedirler.

Mahkemeler tarafından verilen çek hesabı açma ve çek düzenleme yasaklarına ilişkin kararlar UYAP sistemi aracılığıyla Türkiye Bankalar Birliği Risk Merkezi sistemine iletilecek böylece anlık bilgi akışı sağlanacaktır.

Şikayetçinin vazgeçmesi ya da kanunda öngörülen miktarlar ödendiğinde çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kendiliğinden kalkacaktır. Mahkûmiyet halinde cezanın infaz edilmesinden 3 yıl sonra ve her halde 10 yıl içinde yasağın kaldırılması talep edilebilir. Yine bu kanun döneminden önce verilen yasaklama kararları da varlıklarını korumaya devam edecektir.

Yukarıda kısaca değindiğimiz ve çeklerin güvenilirliğini arttırmak, kayıt dışılığın önüne geçmek ve bilgi paylaşım sisteminin kurulması amacıyla karekod okutma ve bilgi paylaşım sisteminin kurulması öngörülmüştür. Buna bağlı olarak Türk Ticaret Kanunun çekin unsurlarını düzenleyen 780. Maddesinde değişiklik yapılarak; karekod ve banka seri numarası da çekin unsurları arasında sayılmıştır.

Karekod okutma ve bilgi paylaşımı sistemi hamillerin veri girişiyle çalışacaktır. Sistemin teknik yapısı net olmamakla beraber, akıllı telefonlar ve internet vasıtasıyla sisteme kaydı yapılan çeklerin bilgi paylaşımına sunulması sağlanacaktır. Sistemin sağlıklı bir şekilde çalışabilmesi için hamilin elinde bulunan çeki bu sisteme kayıt etmesi gerekmektedir. Böylece alacaklı, çek sahibinin; piyasada kaç çekinin bulunduğunu, bunların tutarlarını öğrenmesi mümkün olacaktır. Yine bununla birlikte alacaklı karekod ile çek sahibinin; çek hesabı bulunan toplam banka sayısı, bankalara ibraz edilmemiş çek adedi ve tutarı, bankalara teslim edilen çek adedi ve tutarı, son beş yıl içinde ibrazında ödenen çeklerin adedi ve tutarı, ibraz edilen ilk çekin ibraz tarihi, son çekin ibraz tarihi, son beş yılda karşılıksızdır işlemi gören çekler ve tutarları, çek yasağı kararı gibi bilgilerine erişebilecektir.

Bu sistem ile karşılıksız çek sayısının azaltılması, çek sahibinin çek keşide edemeyecek olması nedeniyle mümkündür. Nitekim birden fazla karşılıksız çeki bulunan kişinin çekinin kabul edilmemesi büyük bir olasılıktır. Yukarıda anlatıldığı üzere bu sistemin ana omurgasını hamiller oluşturduğundan bu sisteme eksiksiz veri girişinin sağlanması gerekir. Kanun tasarısının ilk halinde sisteme kayıt işleminin yapılmaması halinde çekin karşılıksız çıkmasından dolayı bankanın karşıladığı tutardan sorumluluğunun sona ereceği kabul edilmişti, yani kişi çeki bu sisteme kayıt etmediyse çek yaprak bedelini alamayacaktı, fakat meclis görüşmeleri sırasında bu hüküm tasarıdan çıkartılmıştır. Herhangi bir yaptırıma tabi tutulmaması sistemin sağlıklı bir biçimde çalışmasını engelleyecek ve amaçlanan sistemi işlevsiz kılacaktır. Bu nedenle bir yaptırıma bağlanması daha yerinde olacaktır.